Reilun kaupan luonnonmarjat

Elintarvikealan laatuseminaari

Reilu kauppa ry

Grete Vaatmann

REILU KAUPPA RY

KANSAINVÄLISEN IHMISOIKEUSTYÖN ASIANTUNTIJA

Pohjoismaiset luonnonmarjat

- Mustikka, lakka, karpalo ja puolukka
- Ei maanviljelyä, kasvu ympäri maata, lyhyt poimintakausi
- Suomessa vuosittainen satomäärä 500 miljoonaa kg
    - 1–3 % kaupalliseen käyttöön (arvo 10–30 milj. €), 40 % vientiin
    - 5–10 % kotitalouksien poimintaa

Teollinen marjanpoiminta

Thaipoimijat poimineet marjat kaksi vuosikymmentä.

- Rekrytointi Thaimaan maaseudulta
- Vuosittain 1 000–4 000 poimijaa, 2–3 kuukauden poimintakausi
  - Vuodesta 2025 kausityöviisumi ja työsuhteisuus
  - Vuoteen 2024 Schengen turistiviisumi
- Poimineet 80–90 % kaupallisista marjoista

Rakenteelliset riskit alalla

- Hauras työvoima (kielitaidottomuus, kouluttamattomuus, köyhyys, poimijat vieraassa maassa)
- Poimintapaikat kaukana metsissä
- Riittävä tulotaso poimijalle edellyttää maksimaalista työpanosta
  - Marjojen matalat ostohinnat
  - Poimijat vastaavat itse matkakuluista sekä majoitus- ja ruokakuluista
- Rekrytoinnin ja työnantajavelvollisuuksien ulkoistaminen alihankkijoille
- Muuttuva sääntely ja viranomaispäätökset
- Puutteellinen valvonta ja riittämätön puuttuminen rakenteellisiin riskeihin

Ihmiskauppa ja pakkotyö

Vuosikymmeniä Thaipoimijoiden hyväksikäyttöä ja ihmisoikeusloukkauksia.

Kansainvälinen työjärjestö ILO:n pakkotyön indikaattorit:

- **haavoittuvan aseman hyväksikäyttö**
- **harhaanjohtavien lupausten antaminen**
- **liikkumisen rajoittaminen**
- **eristäminen**
- fyysinen ja seksuaalinen väkivalta
- **pelottelu ja uhkailu**
- **henkilöasiakirjojen takavarikointi**
- **palkkojen pidättäminen**
- **velkaorjuus**
- **kohtuuttomat työ- ja elinolot**
- **liiallinen ylityö**

Reilun kaupan ratkaisu?

- Sääntely tai yritysten omat linjaukset eivät ratkaisseet alan ongelmia
- Tarve käytännön ratkaisuille
- Pyyntöjä Reilun kaupan ratkaisusta kuluttajilta, yrityksiltä, medialta, ammattiliitoilta ja tutkijoilta
- Samaan aikaan Reilun kaupan sertifioinnin laajentaminen globaalista etelästä pohjoiseen; Ranska, Italia, Kanada…

Marjapilotti 2024

- Tavoitteet:
  - Riskipohjaisten kriteerien laatiminen luonnonmarja-alalle
  - Kriteerien käyttöönoton valmistelu
- Mukana:
  - Reilu kauppa ry
  - Kaksi toimitusketjua: 2 marjayritystä, 1 prosessoija, 1 jälleenmyyjä
  - Kriteeriryhmä: Teollisuusliitto, YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI), Rikosuhripäivystys (RIKU)

Tarkoituksenmukainen yhteistyö sidosryhmien kanssa

- Julkinen konsultaatio:
  - Kirjallinen palaute 15 vastaajalta, suullinen palaute 12 vastaajalta
  - Kommentoijina valtion virkahenkilöitä, suurlähetystöjä, ihmisoikeuspuolustajia, vähittäiskauppa, prosessoijia, marjayrityksiä, kansainvälisiä järjestöjä jne.
- Kenttämatka Thaimaahan:
  - Mukana marjayrityksen rekrytointimatkalla
  - Poimijahaastattelut

Reilu kauppa ry:n kriteerit

luonnonmarjoille Suomessa

Koskee marjayrityksiä, prosessoijia ja brändin omistajia Suomessa.
Nykyinen versio: 01.03.2026_v.2_FI
Yhteydenotto: berries@fairtrade.fi

Kriteerien käyttö

NÄMÄ KRITEERIT koskevat marjayrityksiä, prosessoijia ja brändin omistajia, jotka kuuluvat luonnonmarjojen sertifioituun toimitusketjuun Suomessa. Kriteerit koskevat eri tahoja riippuen niiden sijainnista toimitusketjussa. Sertifioinnin alainen yritys voi varmistaa sitä koskevat kriteerit tarkistamalla kohdan "Koskee seuraavia tahoja".

Luvut

Nämä Reilu kauppa ry:n kriteerit pitävät sisällään yhdeksän lukua: Yleiset kriteerit, Kaupankäynti, Huollellisuusvelvoite, Reilut rekrytointikäytännöt, Työnantajan velvollisuudet, Työntekijöiden perehdyttäminen, Palkka ja työolot, Työntekijöiden oikeudet ja kollektiivinen neuvottelumenettely, Majoitus ja ruokailu. Neljä ensimmäistä lukua sisältävät kriteerit, jotka koskevat kaikkia toimijoita, ja viisi viimeistä lukua kriteerejä, jotka koskevat vain marjayrityksiä.

Rakenne

Näiden kriteerien jokainen luku tai osio sisältää seuraavat osat:

- **Tarkoitus:** Tässä osiossa esitellään luvun tai osion päätavoite.
- **Kriteerit (1–59):** Tässä kerrotaan, mitä vaatimuksia tulee noudattaa, jotta Reilun kaupan periaatteet toteutuvat. Auditoinnit tehdään kriteerien perusteella, ja niiden noudattaminen on pakollista.
- **Ohjeistus:** Tämän osion tarkoitus on auttaa tulkitsemaan kriteerejä mahdollisimman tarkasti. Osio sisältää hyväksi havaittuja käytäntöjä, ehdotuksia ja esimerkkejä kriteerien hyväksyttävästä noudattamisesta. Tämän lisäksi ohjeistukseen sisältyy kriteerien sekä niiden perustelujen ja tarkoituksen yksityiskohtaisempia selityksiä. On huomioitavaa, että ohjeistusta ei käytetä auditoinnissa.

Soveltamisala

Nämä kriteerit koskevat kaikkia yrityksiä, jotka hankkivat, prosessoivat, toimittavat, ostavat tai myyvät Reilu kauppa ry:n sertifioimia luonnonmarjoja. Reilun kaupan auditointi- ja sertifiointiprosessi ulottuu siihen asti, kunnes tuote on pakattu lopulliseen jälleenmyyntipakkaukseen. Ketjun viimeinen sertifioitu toimija on tuotebrändin omistava yritys, jolla on myös lisenssisopimus Reilu kauppa ry:n kanssa. Luonnonmarjoja ovat mm. mustikat, lakat, karpalot ja puolukat.

Reilu kauppa ry:n kriteerit luonnonmarjoille on julkaistu, ja ne ovat astuneet voimaan pilottiluonteisesti 5.6.2024. Kriteerit on laadittu alun perin englanniksi.

Määritelmät

KAIKKI TOIMIJAT ovat marjayrityksiä, prosessoijia, ja brändin omistajia.
MARJAYRITYKSET ovat yrityksiä, jotka hankkivat luonnonmarjoja ja työllistävät marjanpoimijoita.
Työntekijä on marjayrityksen työllistämä henkilö, joka työskentelee luonnonmarjojen parissa näiden kriteerin tarkoittamilla tavoilla, esim. poimijana, kokkina, sadonetsijänä, punnitsijana tai autonkuljettajana.
Poimijaleiri on yksikkö, jossa poimijoille tarjotaan majoitusta. Leiri voi koostua esimerkiksi yhdestä rakennuksesta tai useasta lähekkäin olevasta rakennuksesta.
Alihankkijat ovat rekrytoijia, koordinaattoreita ja muita alihankkijoita, jotka tarjoavat erilaisia palveluita, kuten henkilöstöhallintoa, marjayrityksille Suomessa tai poimijoiden kotimaissa. Marjayritykset voivat käyttää alihankkijoita, mutta yritysten on itse toimittava suoraan marjanpoimijoiden työnantajina.
PROSESSOIJAT ovat yrityksiä, jotka ostavat luonnonmarjoja tai luonnonmarjajalosteita marjayritykseltä ja jalostavat niitä pidemmälle.
BRÄNDIN OMISTAJAT ovat yrityksiä, jotka ostavat luonnonmarjoja tai luonnonmarjajalosteita marjayrityksiltä tai muilta prosessoijilta, ja myyvät niitä uudelleenpakattuina oman brändinsä alla.

Muutosten seuranta

Reilu kauppa ry pidättää oikeuden muuttaa näitä kriteerejä käyttäen konsultaatioprosessia, jonka kautta kriteerejä voidaan lisätä, poistaa tai muuttaa. Reilu kauppa ry ilmoittaa näiden kriteerien mukaisesti sertifioidulle yritykselle etukäteen, mikäli kriteerejä tarkistetaan sekä mahdollisista niihin tehdyistä muutoksista.
Reilun kaupan sertifiointi on osoitus siitä, että yritys noudattaa Reilun kaupan kriteerejä.
Sertifioitu toimija voi anoa lupaa Reilu kauppa ry:ltä poiketa näistä kriteereistä. Anomus ei takaa, että poikkeuslupa myönnetään.

Vaatimukset kaikille toimijoille

Seuraavat neljä lukua - Yleiset kriteerit, Kaupankäynti, Huolellisuusvelvoite ja Reilut rekrytointikäytännöt – sisältävät kriteerejä, jotka koskevat kaikkia toimijoita. Luvut sisältävät kriteerejä, jotka koskevat joko kaikkia toimijoita tai yksittäisiä yrityksiä.

(A) Yleiset kriteerit

Tarkoitus: Vakiinnuttaa prosessi, jolla varmistetaan kaikkien Reilun kaupan tuotteiden ja niiden yhteydessä käytettyjen merkkien ja väitteiden luotettavuus.

Oikeus käydä kauppaa Reilun kaupan tuotteilla

Tarkoitus: Varmistaa, että kaikilla Reilun kaupan tuotteilla kauppaa käyvillä toimijoilla on oikeus kaupankäyntiin, ja että nämä toimijat suostuvat tarvittaviin auditointikäytäntöihin, joilla todennetaan kaikkien asiaankuuluvien vaatimusten noudattaminen.

1 Lupa käydä kauppaa

Koskee seuraavia tahoja: KAIKKI TOIMIJAT

Kriteeri: Kaupankäynti Reilun kaupan tuotteilla voidaan aloittaa, kun sertifiointiorganisaatiolta saadaan tarvittava lupa.

2 Auditointien ja tietopyyntöjen hyväksyminen

Koskee seuraavia tahoja: KAIKKI TOIMIJAT

Kriteeri: Toimija hyväksyy toimintojen ja toimitilojen ennalta ilmoitetut ja ennalta ilmoittamattomat auditoinnit. Auditoijien, Reilu kauppa ry:n sekä sen edustajien annetaan tarvittaessa olla yhteydessä alihankkijoihin, työntekijöihin ja palveluntarjoajiin Reiluun kauppaan liittyvissä asioissa.
Toimija laatii ja toimittaa Reilu kauppa ry:n ja auditoijan vaatimat raportit ja tiedot, jotta näiden kriteerien noudattaminen voidaan varmistaa.

3 Kriteerien noudattaminen toimitusketjussa

Koskee seuraavia tahoja: KAIKKI TOIMIJAT

Kriteeri: Toimija edellyttää sopimusteitse, että yhteistyötä tekevät tahot (esim. alihankkijat/muut kauppakumppanit) noudattavat näitä kriteerejä, hyväksyvät auditoinnit ja raportoivat säännöllisesti sertifiointiorganisaation pyyntöjen mukaisesti. Mikäli yhteistyö aloitetaan uuden toimijan kanssa, tämä toimija rekisteröidään sertifiointiorganisaatioon.

Reilu-kauppa-ryn-kriteerit-luonnonmarjoille-Suomessa_v.2.pdf

Marja-alan riskit ja Reilun kaupan kriteerit

1. Pakkotyö ja velkaantuminen*	→	1. Reilu rekrytointi (EPP)*
2. Pitkät poiminta-ajat	→	2. Työsuhteisuus
3. Riippuvuussuhde	→	3. Selkeät vastuut ja valitusmekanismi
4. Perehdytyksen puute	→	4. Koulutus ja perehdytys
5. Vaikutusmahdollisuuksien puute	→	5. Järjestäytymis- ja neuvotteluoikeus
6. Epäinhimilliset elinolosuhteet	→	6. Turvalliset elinolosuhteet

Miksi matkakulut* tulee kattaa?

- Kansainväliset vastuullisen rekrytoinnin periaatteet (Dhakan periaatteet, ILO)
- Code of Conducts (Amfori BSCI)
- ILO:n pakkotyön indikaattorit (3/11):
  - **Velkaorjuus**: Velka sitoo työntekijän työnantajaan eikä työntekijä voi lopettaa työntekoa.
  - **Palkkojen pidättäminen**: Palkan maksamattomuus tai matkakulujen lyhennykset palkasta saattavat pakottaa työntekijän pysymään työsuhteessa samaan työnantajaan.
  - **Liiallinen ylityö**: Velkasuhteen vuoksi työntekijät voidaan pakottaa, tai he voivat itse kokea pakottavaa tarvetta, jatkuvaan ylityöhön.

Työnantaja maksaa -periaate (EPP*)

Dhakan periaatteet siirtotyövoimalle – työnantaja maksaa -periaate

Työnantajan tulee kattaa kaikki työntekijöiden rekrytointi- ja matkakulut. Siirtotyöläisiltä ei peritä rekrytointi- tai matkakuluja.

Kaikilla yrityksillä tulee olla selkeä periaate, joka kieltää rekrytointi- ja matkakulujen kustantamisen siirtotyöläisiltä riippumatta siitä, missä tai miten heidät rekrytoidaan.

Yritykset eivät saa vaatia työntekijöiltä ennakkomaksua tai vakuutta työsuhteen varmistamiseksi, eikä niiden tule veloittaa tai hyväksyä työntekijöiltä maksua rekrytointi- tai matkakulujen kattamiseksi.

ILO: määritelmä rekrytointi- ja matkakustannuksista

Rekrytointikuluihin kuuluvat:
a. maksut rekrytointipalveluista, olivatpa ne julkisia tai yksityisiä;
b. maksut, jotka muodostuvat työntekijöiden rekrytoinnista kolmannelle osapuolelle;
c. maksut, jotka peritään työnantajan suorittaman rekrytoinnin yhteydessä; tai
d. maksut, joilla rekrytointikulut peritään takaisin työntekijöiltä.

Matkakuluihin kuuluvat:
• Lääkäri-, vakuutus, sekä koulutus- ja perehdytyskulut, osaamis- ja pätevyystestit, työvälinekustannukset, matkakulut sekä hallintokulut.

Amfori BSCI on Bonded, Forced Labour or Human Trafficking

Allekirjoittaneet:
• Eivät osallistu tai myötävaikuta liiketoimintakumppaniensa kautta minkäänlaiseen sidottuun työhön, pakkotyöhön, orjatyöhön, ihmiskauppaan tai muuhun kuin vapaaehtoiseen työhön, mukaan lukien valtion määräämä pakkotyö.
• Noudattavat kansainvälisiä vastuullisen rekrytoinnin periaatteita, mukaan lukien ns. työnantajan maksaa -periaatetta ja edellyttävät samaa rekrytointikumppaneiltaan, kun työntekijöitä rekrytoidaan suoraan tai epäsuorasti, erityisesti haavoittuvien ryhmien, kuten määräaikaisten ja siirtotyöläisten, osalta.
Minimivaatimuksena on, että:
• Työntekijöiltä ei peritä rekrytointi- tai matkakustannuksia.

Työ jatkuu…

Pilotti 2024	Kehitys 2025-26	Toimeenpano 2027?
	Jatkuvasti muuttuva toimintaympäristö: • Turismista työsuhteisuuteen • Oikeustapaukset • Viisumiongelmat Sertifiointi- ja auditointivalmius.	Toimeenpano ja ensimmäiset tuotteet kauppoihin 2027.
Reilu kauppa ry:n kriteerit luonnonmarjoille		

Kiitos!

Reilu kauppa ry
grete.vaatmann@fairtrade.fi